Dn

ADN

Gezellig

Margriet 23/4/55.

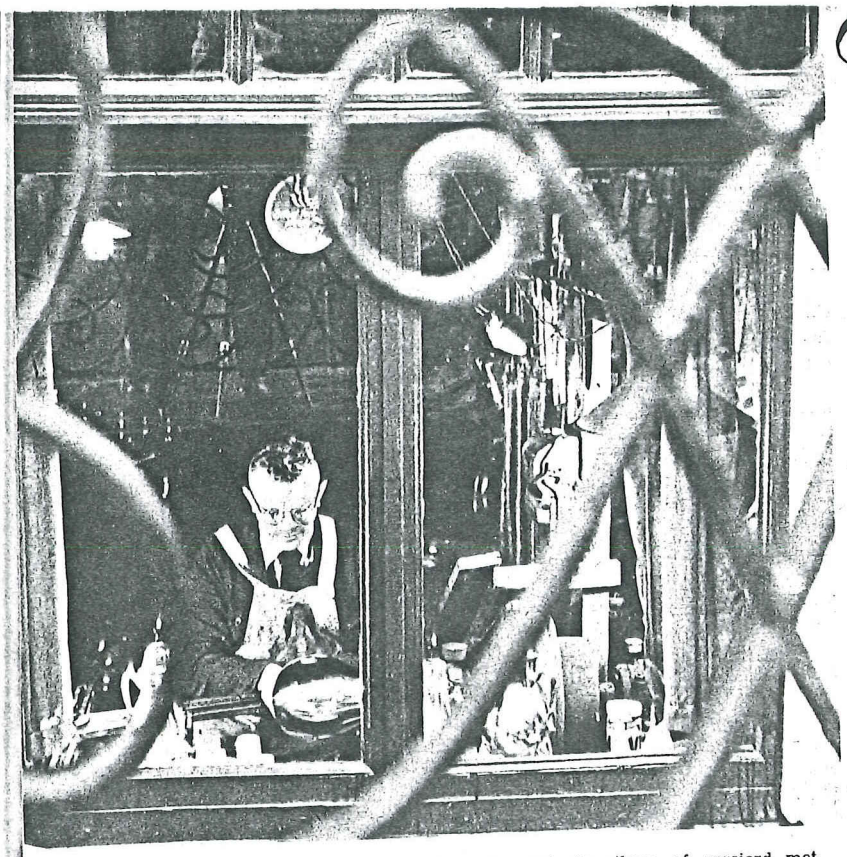

Links: Zo ziet de voorbijganger de tingieter aan het werk: in het souterrain aan de Groninger Brugstraat.

Rechts: Vol trots toont de oude heer Amsing een oude tinnen koffiepot met wel drie kraantjes; de inhoud is 4 liter!

Onder: In talrijke Groninger gezinnen gaat het op Zondagochtend zo toe: er wordt koffie getapt uit de kraantjeskan. Als het goed is wordt ze gezoet met kandij, en wordt er Groninger koek bij gepresenteerd.

MENIGEEN heeft in zijn vroegste kinderjaren nooit genoeg kunnen krijgen van de koffie, welke de moeder van een vriendinnetje of een vriendje schonk. Het ging in dat geval dan niet zozeer om de koffie — eigenlijk niet meer dan lichtbruin gekleurde melk — als wel om de kan, waaruit het edele vocht werd getapt: een glanzende, sierlijke hoge pot op drie pootjes en met een kraantje. Een Groninger kraantjeskan dus, die nóóit ontbrak als de vrouw des huizes haar jeugd rond de Martinitoren had doorgebracht.

Wie veronderstelt dat deze koffiekannen ouderwets zijn, zal bij een bezoek aan Groningen bedrogen uitkomen. Op een wandeling door de deerlijk gehavende universiteitsstad van het Noorden, kunt U ze zien staan in talrijke étalage's: glanzend als zilver, of versierd met gouden sterretjes, met landschapjes en vogel- of bloemmotieven. Als het goed is, moeten ze echter allemaal van nagenoeg zuiver tin zijn — en waar anders dan in Groningen zou een firma, die zulke kraantjeskannen nog dagelijks maakt, beter op zijn plaats zijn?

De Amsings zijn ras-echte Groningers; en de gegevens in oude stadsarchieven bewijzen dat de Amsings sedert 1620 van vader op zoon tingieters zijn geweest. Beurtelings, met nooit aflatende regelmaat, stonden er een Harm en een Berend aan de werkbank.

In deze jaren is het een Harm, die het hoofd van de firma is. Hij heeft de beschikking over een klein keldertje; in een diepe, in de oven ingebouwde pot staat tin te smelten, en de vloer is bedekt met allerlei tinnen voorwerpen, die gerepareerd moeten worden, of wachten op de afwerking. Grote borden, waarvan de rand nog een beetje bijgevijld moet worden; helften van koffiepotten, die aan elkaar moeten worden geweld volgens een eeuwenoude methode; lepels of vazen — die een „oud kleurtje" zullen krijgen.

Oud, of beter „antiek" is in tin namelijk een betrekkelijk begrip. Het is de heer Amsing wel eens gebeurd dat hij een tinnen voorwerp tegenkwam, dat bij nader onderzoek gemaakt bleek te zijn door zijn thans 78-jarige vader, maar dat, mede door het feit dat het niet meer glansde, als „antiek" werd beschouwd. Echt tin kan evenwel in twee minuten een „oud" kleurtje krijgen. Het wordt in een zuur gedompeld, en de zilverglans maakt plaats voor de dofheid, zoals die door de meeste kenners wordt geprefereerd. Als U zo'n tinkenner wilt worden, doet U er verstandig aan eerst te leren echt tin te onderscheiden van namaak. Iemand met een paar stevige knuisten kan een tinnen bord laten „kraken". Hij neemt het tussen de handen en doet alsof hij het wil buigen. Gemakkelijker is het echter een gekarteld muntstuk even in de bodem van het voorwerp in kwestie te drukken en een kwart slag te draaien. Houd er Uw oor dicht bij. Als U het hoort kraken en als tevens de afdruk van de karteltjes zichtbaar is, hebt U goed materiaal in handen. Dit wil niet zeggen dat U met zuiver tin te maken hebt; er móet een heel gering percentage lood in zitten om het smeltpunt wat op te voeren. Helaas worden talrijke voorwerpen voor „echt tin" verkocht, terwijl ze hoofdzakelijk van lood zijn.

Het tin, waarvan de echte, befaamde Groninger kraantjeskannen worden gemaakt, is het zogenaamde giettin. De blokken Engeltjes- of Roosjes- of Tulptin worden gesmolten, het vliesje

Geheel links: Met een grote lepel wordt het vloeibare tin in de vorm gegoten; het heeft een temperatuur van 236° C. Links Zodra het tin gestold is wordt het voorzichtig uit de vorm gehaald. Dit is de bovenkant van een koffiepot.

eid VAN Vin

Rechts: Wanneer de pot van de tingieter komt is hij prachtig glanzend gepolijst; dit gebeurde vroeger met een speksteen, tegenwoordig gaat het aan de draaibank.

Geheel rechts: Het lakken van de koffiepotten geschiedt met de hand; sommige worden versierd met landschapjes, andere met vogel- of bloemmotieven, of met sterretjes.

Links: Van de koffiepotten, die naar Drente gaan, zijn de meeste gelakt. Dit exemplaar met een reproductie van een schilderij van Otto Eerlemans (de Martini) blijft, begrijpelijkerwijs, in Groningen!

wordt er voorzichtig afgenomen, en het vloeibare metaal wordt in ijzeren vormen gegoten. Deze giettinnen kannen zijn aanzienlijk zwaarder dan die van het zogenaamde plaattin, welke minder solide zijn en alleen een dubbele rand hebben. Ze zijn vanzelfsprekend minder prijzig. Voor de echte tin-verzamelaar of -liefhebber hebben ze echter weinig waarde, aangezien het materiaal voor hen nummer één is. Een materiaal, dat, evenals alle metalen, blootgesteld is aan slijtage. Het is immers betrekkelijk zacht en.... het is ook breekbaar. Zet bijvoorbeeld nooit een tinnen voorwerp even op de kachel om te laten drogen. Het tin wordt er uitermate bros van en wanneer U er even tegen stoot, kan er een flinke hoek uit het bord of de kan vliegen. Zulke ongelukjes zijn echter wel te voorkomen. Beslist niét te voorkomen is de zogenaamde tin-pest, waardoor het tin bedekt wordt met zwarte puntjes en gaatjes. Een verklaring voor het ontstaan van die tin-pest is niet te vinden. Onlangs werden bijvoorbeeld in de grond bij een Groninger boerderij twee kannen gevonden van Duitse makelij. Ze waren van hetzelfde merk en model en naar schatting ongeveer 150 jaar oud. Ofschoon ze geen meter van elkaar af lagen was het ene kannetje aangetast door de tinpest — het andere was zo gaaf of het pas van de tingieter kwam. Tinpest kàn echter verwijderd worden, mits U het overlaat aan een vakman. Ter geruststelling: deze tinpest is niet besmettelijk! Tin kan ook bedorven worden door verkeerde, te scherpe schuurmiddelen. Zilverkleurig tin kunt U daarom het beste onderhouden door het in te wrijven met gewone koperpoets en uit te wrijven met een doek waarop U wat gemalen krijt hebt gestrooid. U kunt „oud-kleurig" tin heel mooi krijgen door het eens in de gewone boenwas te zetten of het af te wassen in een sopje.

Zullen de meeste Groningers de voorkeur aan zo'n gladde tinnen kraantjeskan geven, uit Drente komen bijna uitsluitend bestellingen voor gelakte kannen binnen. Van de gieterij gaan deze kannen dus naar de lakker, die ze liefst drie maal in de grondlak zet en na iedere keer in de oven laat drogen, eer hij tot het aanbrengen van de versiering overgaat.

Ook dit is allemaal handwerk en er gaan soms dagen van ingespannen arbeid voorbij, eer de lakker de kan stofvrij kan aflakken.

De vakman levert dan een kan af, waarin geen barstjes komen als ze wat ouder wordt, en die evenals haar ongelakte zusteren jaren en jaren meegaat.

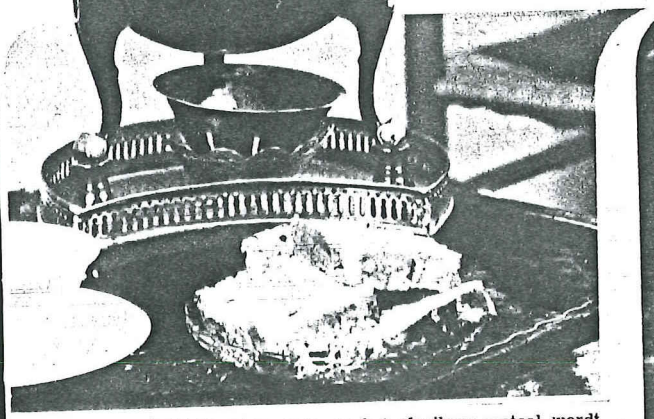

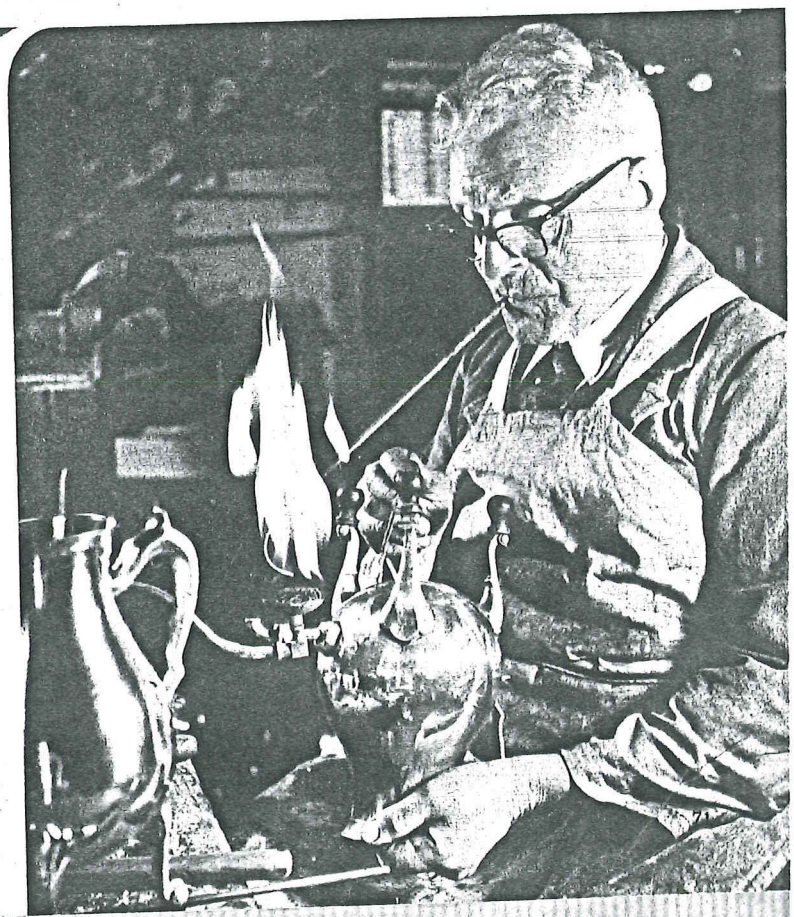

Rechts: Het aanzetten van de pootjes is een nauwkeurig werkje; de oude heer Amsing doet het nog met een blaaspijpje.